

ABSORPČNÍ KAPACITA STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ (2007-2013): TYPOLOGIE ČESKÝCH MIKROREGIONŮ

ABSORPTION CAPACITY OF STRUCTURAL FUNDS (2007-2013):
TYPOLOGY OF CZECH MICROREGIONS

Oldřich Hájek, Jiří Novosák, Peter Horváth, Jana Novosáková

***Abstract:** The intent of this paper was to suggest a typology of Czech microregions based on the demand side of their structural funds (SF) absorption capacity in the programming period 2007-2013. Moreover, the demand side of SF absorption capacity of the so called microregions with concentrated state support was evaluated. Concerning the first intent of this paper, seven clusters of microregions were defined, using a new approach based on the following theoretically substantiated variables for operationalizing the demand side of SF absorption capacity – the number of project applications submitted for financing by SF, the amount of SF requested for one project application, and the share of project applications supported by SF. The relevance of these clusters was shown by the associations between their absorption capacity on the demand side and relative SF allocation. Concerning the second intent of this paper, it was shown that the so called microregions with concentrated state support are less likely to have high absorption capacity on the demand side compared with their not supported counterparts.*

The document can be downloaded at <http://hdl.handle.net/10195/66929>.

Keywords: Absorption capacity, Structural funds, Cluster analysis, Czech Republic.

JEL Classification: O18, O22, R12, R58.

Úvod

Ekonomické a politické reformy zemí střední Evropy spojené s přechodem z centrálního plánování na tržní podmínky jsou v období postsocialistické transformace doprovázeny zvyšujícími se socioekonomickými disparitami mezi regiony uvnitř těchto zemí (např. Banerjee a Jarmuzek, 2010; Ezcurra, Pascual a Rapún, 2007; Smetkowski, 2013; Tatar, 2010), a to v důsledku prostorové diferenciaci zisků a ztrát z implementace tržních mechanismů (např. Artelaris, Kallioras a Petrakos, 2010; Maier a Franke, 2015; Smetkowski, 2013). Růst vnitrostátních regionálních disparit je připisován řadě faktorů, k nimž se rovněž řadí aglomerační výhody a rozvojová dynamika hlavních urbánních center (např. Artelaris, Kallioras a Petrakos, 2010; Banerjee a Jarmuzek, 2010; Czyz a Hauke, 2011; Ezcurra, Pascual a Rapún, 2007; Novák a Netrdová, 2011; Smetkowski, 2013), zděděná ekonomická struktura a rozvojové problémy strukturálně znevýhodněných regionů (např. Banerjee a Jarmuzek, 2010, Ezcurra, Pascual a Rapún, 2007; Novák a Netrdová, 2011) a pozitivní vliv blízkosti západní hranice (např. Artelaris, Kallioras a Petrakos, 2010; Banerjee a Jarmuzek, 2010, Czyz a Hauke, 2011). S ohledem na tyto vývojové tendence narůstá v postsocialistickém období význam snah ovlivnit územní dimenzi socioekonomického rozvoje prostřednictvím nástrojů regionální politiky. Česká republika není v tomto ohledu výjimkou.

Před rokem 1989 lze v Československu, podobně jako v dalších zemích tehdejšího socialistického světa, pozorovat omezený zájem o nástroje regionální politiky (např. Churski, 2005). Takový stav přetrvával i v první polovině 90. let 20. století (např. Baun a Marek, 2002), a to v kontextu preferovaných neoliberálních přístupů k řešení socioekonomických problémů (např. Baun a Marek, 2002), neochoty politické reprezentace posilovat význam regionální úrovně vládnutí (např. Bache, 2010), a obecně nízké úrovně vnitrostátních regionálních disparit (např. Boldrin, 2002). Ke změně tohoto přístupu k nástrojům regionální politiky dochází teprve na přelomu 20. a 21. století, přičemž za klíčové jsou v tomto ohledu označovány dva motivy: (a) zahájení vyjednávacího procesu o vstupu České republiky do Evropské unie a (b) rostoucí intenzita vnitrostátních regionálních disparit (např. Marek a Baun, 2008). Současně vstup České republiky do Evropské unie v roce 2004 vytvořil podmínky pro využití strukturálních fondů (dále jen SF) jako klíčového finančního nástroje regionální politiky České republiky. V tomto ohledu lze poukázat na první pozici České republiky mezi všemi členskými státy Evropské unie v alokaci SF na obyvatele v programovém období 2007-2013 (např. Marek a Baun, 2008; Wokoun, 2007).

Význam SF jako klíčového finančního nástroje regionální politiky České republiky utváří motivaci výzkumu tohoto článku, kterou zasazuje do dvou dílčích kontextů. První kontext je spojen s konceptem tzv. absorpční kapacity území, a to s důrazem na jeho poptávkovou stranu. Taktéž je prvním cílem článku typologizovat mikroregiony České republiky na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (dále jen SO ORP), a to vzhledem ke schopnosti potenciálních příjemců podpory utvářet akceptovatelné projekty pro podporu ze SF v programovém období 2007-2013. Druhý kontext se týká hodnocení absorpční kapacity zaostávajících území České republiky, která jsou operacionalizována prostřednictvím konceptu regionů se soustředěnou podporou státu (dále jen RSPS). Tento typ regionů je vymezován příslušnými usneseními vlády České republiky na prostorové úrovni okresů a SO ORP. Druhým cílem článku je proto zhodnotit rozdíly v absorpční kapacitě RSPS ve srovnání s mikroregiony, které nejsou do této kategorie regionů zařazeny, a to opětovně vzhledem k poptávkové straně konceptu absorpční kapacity území.

Článek je strukturován následujícím způsobem. První kapitola je věnována přehledu literatury zabývající se problematikou absorpční kapacity území. Druhá kapitola představuje metodiku zpracování výzkumu, jehož hlavní výsledky uvádí a diskutují třetí a čtvrtá kapitola. Poslední kapitola shrnuje klíčové závěry článku.

1 Formulace problematiky

Řada odborných studií zmiňuje vysoký význam SF pro ekonomiky nových členských zemí Evropské unie (např. Iatu a Alupului, 2011; Pawlicz, 2014), a to jednak ve vazbě na celkovou výši finanční alokace (např. Iatu a Alupului, 2011; Pawlicz, 2014; Wokoun, 2007), jednak ve vazbě na rozvojové cíle území (např. Wokoun, 2007) a jednak ve vazbě na cíle redukce socioekonomických disparit v území (např. Jurevičienė a Pileckaitė, 2013). Ruku v ruce s významem SF pro ekonomiky těchto zemí jde jejich zájem o koncept absorpční kapacity území. Absorpční kapacita území je v odborné literatuře tradičně definována jako úroveň, na níž je území schopno efektivně a účinně utratit SF (např. Iatu a Alupului, 2011; Jurevičienė a Pileckaitė, 2013; Tatar, 2010), přičemž doplňován je rovněž vztah k cílům intervencí SF – dosahování hospodářské, sociální a územní soudržnosti (např. Cace et al., 2007; Duran, 2014; Pawlicz, 2014; Popescu, 2015; Tatar, 2010). Definice absorpční kapacity území tak v sobě zahrnuje jak kvantitativní aspekt

výše absorpce SF, tak kvalitativní aspekt efektivity a účinnosti alokace (např. Duran, 2014), přičemž akcentována je relevance různých prostorových úrovní (např. Cace et al., 2007). Obsahově pak je tento koncept rozveden ve dvou hlavních směrech. První směr je spojen s vymezením typů faktorů, které ovlivňují absorpční kapacitu území. Uváděny jsou v tomto ohledu tři typy faktorů (např. Cace et al., 2007; Duran, 2014; Iatu a Alupului, 2011; Jurevičienė a Pileckaitė, 2013; Popescu, 2015; Tatar, 2010):

- Makroekonomické faktory jsou vztaženy k alokaci SF vzhledem k úrovni HDP území. Klíčové jsou v tomto ohledu prostorové úrovně národních států a regionů soudržnosti, na nichž jsou formulovány programové dokumenty.
- Finanční faktory se týkají schopnosti aktérů území zajistit kofinancování projektů podpořených SF, a to včetně stimulace zájmu aktérů předkládat projekty k financování SF při respektování principu adicionality.
- Administrativní faktory zahrnují řadu institucionálních elementů čerpání SF v území, jako je komplikovanost implementace principu programování, náročnost schvalovacích a administrativních procedur, včetně systému evaluace, zajištění kapacit a kvality lidských zdrojů a další.

Druhým směrem teoretické diskuse konceptu absorpční kapacity území je rozlišení její nabídkové a poptávkové strany. Takto je nabídková strana spojena zejména s institucionálními aspekty managementu SF (např. Cace et al., 2007; Duran, 2014; Modranka, 2015; Pawlicz, 2014; Popescu, 2015). Poptávková strana pak vyjadřuje schopnost potenciálních příjemců podpory ze SF utvářet akceptovatelné projekty, včetně zajištění administrativní a finanční kapacity příjemců (např. Cace et al., 2007; Duran, 2014; Jurevičienė a Pileckaitė, 2013; Modranka, 2015; Pawlicz, 2014; Tatar, 2010). Pro poptávkovou stranu konceptu absorpční kapacity území jsou proto klíčové charakteristiky potenciálních příjemců podpory ze SF (např. Popescu, 2015).

Prostorový aspekt teoretické diskuse konceptu absorpční kapacity území je pak primárně zasazen do otázky vztahů regionálních disparit na jedné straně a absorpční kapacity území na straně druhé, a to jak v rámci hodnocení regionálních disparit mezi národními státy, tak regionálních disparit uvnitř národních států. V rámci druhého typu hodnocení je tradičně zmiňována nižší absorpční kapacita zaostávajících území (např. Iatu a Alupului, 2011; Jurevičienė a Pileckaitė, 2013; Modranka, 2015; Popescu, 2015) či malých a periferních municipalit (např. Lorvi, 2013; Tatar 2010), a to přes nejvyšší potřebu intervencí právě v těchto územích (např. Iatu a Alupului, 2011; Jurevičienė a Pileckaitė, 2013; Popescu, 2015). Podstata těchto úvah je spojována s problémy zaostávajících a periferních území v zajištění tematicky vhodných projektů pro intervence SF, ve stimulaci zájmu potenciálních příjemců podpory, v dostatku kvalitních lidských zdrojů a finančních zdrojů ke spolufinancování, a s jejich spíše horším postavením pro vyjednávání a lobbying vůči klíčovým aktérům rozhodování o SF (např. Iatu a Alupului, 2011; Modranka, 2015; Tatar, 2010). Význam tematického zaměření projektů pro hodnocení absorpční kapacity území dokládají i další studie, přičemž vyšší absorpční kapacita zaostávajících území je uváděna například pro intervence v oblasti cestovního ruchu (např. Pawlicz, 2014).

Přes výše uvedenou teoretickou diskusi konceptu absorpční kapacity území ve vazbě na úroveň vnitrostátních regionálních disparit, je empirický výzkum tohoto druhu omezený, orientovaný na hodnocení rozdílů v podílu vyčerpané alokace SF mezi územími prostorové úrovně národních států či regionů NUTS2 a NUTS3 (např. Duran, 2014; Popescu, 2015), respektive na identifikaci názorů regionálních a místních aktérů zjišťovaných

prostřednictvím dotazníkových šetření (např. Lorvi, 2013; Tatar, 2010). Operacionalizace konceptu absorpční kapacity území vzhledem ke klíčovému aspektům definice jeho poptávkové strany, tj. ke tvorbě projektů potenciálními příjemci podpory a k akceptovatelnosti projektů, na mikroregionální úrovni v odborné literatuře chybí. Následně je omezený rovněž empirický výzkum. Tento článek zaplňuje uvedenou mezeru výzkumu, přičemž empiricky je navržený postup aplikován pro naplnění dvou cílů tohoto článku formulovaných v jeho úvodu. Na mikroregionální úrovni lze za klíčovou považovat právě poptávkovou stranu konceptu absorpční kapacity území. Vliv nabídkové strany je spojen s prostorovými úrovněmi, na kterých je utvářena struktura programových dokumentů pro čerpání SF – v případě České republiky prostorové úrovně národního státu a regionů soudržnosti. Tato skutečnost dále opodstatňuje zvolenou podobu výzkumu.

2 Metody

Metodika využita pro naplnění dvou cílů tohoto článku vychází z oficiální databáze projektových žádostí Ministerstva pro místní rozvoj (dále jen MMR), které byly v České republice předloženy k podpoře ze SF v rámci cílů Konvergence a Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost v programovém období 2007-2013. Hodnocení zachycuje stav projektových žádostí k červnu roku 2016. Vstupní databáze projektových žádostí byla upravena ve dvou směrech:

- S ohledem na zaměření článku na absorpční kapacitu na mikroregionální úrovni byly z dalšího hodnocení vyřazeny ty projektové žádosti, které byly předloženy veřejnými institucemi působícími na celostátní úrovni (např. ministerstva a další).
- Projektové žádosti charakteru dotačních schémat Ministerstva průmyslu a obchodu (dále jen MPO) a Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) byly prostorově disgregovány na bázi doplňujících informací o příjemcích podpory z těchto dotačních schémat, přičemž využity byly údaje uvedených ministerstev.

Pro operacionalizaci poptávkové strany konceptu absorpční kapacity území byly využity dílčí charakteristiky projektových žádostí. První charakteristika byla vztažena k výši alokace SF, která byla požadována na projektovou žádost. Druhá charakteristika se týkala rozhodnutí o podpoře projektové žádosti ze SF. Třetí charakteristikou byl územní aspekt projektové žádosti odpovídající místu realizace projektu na úrovni území SO ORP a hlavního města Prahy. Následně byla poptávková strana konceptu absorpční kapacity území operacionalizována prostřednictvím tří proměnných:

- První proměnná (PROJEKT) se vztahuje ke kapacitě aktérů území předkládat projektové žádosti k podpoře ze SF. Takto byla proměnná definována jako celkový počet předložených projektových žádostí k podpoře ze SF na 10 tisíc obyvatel území s tím, že výsledná hodnota byla logaritmicky transformována pro redukci vlivu odlehlých hodnot. Počet obyvatel byl vyjádřen jako průměrná hodnota za období 2007-2013, přičemž zdrojem dat byly oficiální databáze Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ).
- Druhá proměnná (VELIKOST) se vztahuje ke kapacitě aktérů území předkládat finančně náročné projektové žádosti k podpoře ze SF. Tento aspekt projektových žádostí je v definicích konceptu absorpční kapacity území opomíjen, a to i přes jeho zásadní význam na výši výsledné finanční alokace ze SF. Takto byla vlastní proměnná definována jako průměrná výše alokace SF (v Kč) na jednu předloženou

projektovou žádost v území s tím, že výsledná hodnota byla logaritmičsky transformována pro redukci vlivu odlehlých hodnot.

- Třetí proměnná (USPESNOST) se vztahuje ke kapacitě aktérů území předkládat akceptovatelné projekty k podpoře ze SF. Takto byla proměnná definována jako podíl projektových žádostí, které byly akceptovány k podpoře ze SF (v %).

První cíl článku – typologizovat mikroregiony České republiky na úrovni SO ORP vzhledem k poptávkové straně konceptu absorpční kapacity území – byl metodicky naplňován s využitím klastrové analýzy, která byla aplikována pro standardizovaná data (Z-skóre) tří definovaných proměnných poptávkové strany absorpční kapacity území. Procedurálně byla sledována nehierarchická metoda dělení – metoda k-průměrů, která je založena na rozdělení dat tak, aby vnitřní rozptyl hodnot v klastrech, tj. agregovaná euklidovská vzdálenost objektů od středu klastru, byl minimalizován (např. Meyers, Gamst a Guarino, 2013; Mooi a Sarstedt, 2011). Odborná literatura uvádí, že metoda k-průměrů je z praktického hlediska preferována před hierarchickými metodami v případě vyššího počtu objektů, že je schopna lépe uchopit problém odlehlých hodnot a umožňuje přesun objektů mezi definovanými klastry v rámci iterativních procedur klastrování (např. Kaufman a Rousseeuw, 2005; Meyers, Gamst a Guarino, 2013; Mooi a Sarstedt, 2011). Počet klastrů byl stanoven s využitím VRC kritéria (např. Calinski a Harabasz, 1974), kdy výsledná hodnota byla stanovena jako minimální hodnota parametru ω_k (např. Mooi a Sarstedt, 2011). Takto byl zvolen výsledný počet sedmi klastrů (viz tab. 1), kdy vhodnost této volby je také dána dobrou schopností diferencovat specifika absorpční kapacity jednotlivých klastrů SO ORP při relativně nízkém počtu výsledných klastrů. Konečně relevance vymezených klastrů byla diskutována vzhledem k průměrné alokaci SF přepočtené na 1 obyvatele, která připadá na jeden SO ORP klastru, a to s jejím opětovným vyjádřením v logaritmičském tvaru pro redukci vlivu odlehlých hodnot.

Tab. 1: VRC kritérium a parametr ω_k – hodnota pro různé počty klastrů

Počet	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
VRC	348,1	268,9	203,7	220,9	214,6	215,0	188,8	195,8	187,8	197,9
ω_k	-	14,0	82,4	-23,5	6,7	-26,6	33,2	-15,0	18,1	-

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

Druhý cíl článku – zhodnotit rozdíly v absorpční kapacitě RSPS ve srovnání s mikroregiony, které nejsou do této kategorie regionů zařazeny – byl metodicky naplňován prostřednictvím hodnocení rozložení četností obou typů regionů vzhledem k sedmi definovaným klastrům poptávkové strany konceptu absorpční kapacity území. Statistická významnost rozdílů byla ověřována prostřednictvím chí-kvadrát testu dobré shody, a to s ohledem na kategorickou povahu dat. Platí, že území SO ORP bylo označeno jako RSPS tehdy, pokud bylo kategorizováno mezi RSPS usneseními vlády České republiky z roku 2006 i z roku 2010.

3 Rozbor problému

Tab. 2 představuje základní empirické výsledky vztahující se k prvnímu cíli článku. Takto jsou zachyceny hodnoty středů jednotlivých klastrů jako Z-skóre tří proměnných poptávkové strany absorpční kapacity území. Doplněna je rovněž informace o počtu SO ORP jednotlivých klastrů. Na základě informací obsažených v tab. 2 lze vytvořené klastry charakterizovat následujícím způsobem:

- Klastř 1, utvářený pouze územím hlavního města Prahy, je charakteristický relativně nízkým počtem předkládaných projektových žádostí, relativně nízkým podílem schválených projektových žádostí a relativně vysokou finanční náročností předkládaných projektových žádostí k podpoře ze SF.
- Klastř 2 indikuje relativně vyšší hodnoty všech tří proměnných poptávkové strany absorpční kapacity území, tj. relativně vysoký počet předkládaných projektových žádostí k podpoře ze SF, které vykazují relativně vysokou finanční náročnost i úspěšnost při schvalování. Takto jsou SO ORP klastř 2 charakteristické vysokou absorpční kapacitou na poptávkové straně. Klastř 3 vykazuje obdobné hodnoty svého středu jako klastř 2, liší se však v relativně nízkém podílu projektových žádostí schválených k podpoře ze SF.
- Klastř 4 a klastř 5 vykazují relativně vysoké hodnoty jedné ze tří proměnných poptávkové strany absorpční kapacity území. V případě klastř 4 se jedná o relativně vysokou hodnotu finanční náročnosti předkládaných projektových žádostí, která je spojena s relativně nižším počtem i úspěšností při schvalování takových žádostí. Naopak SO ORP klastř 5 jsou charakteristické vysokým počtem, relativně méně finančně náročných, projektových žádostí předkládaných k podpoře ze SF.
- Klastř 6 a klastř 7 lze považovat za nejvíce problémové klastř vzhledem k poptávkové straně absorpční kapacity území. Každý z těchto klastř vykazuje relativně nízké hodnoty jedné proměnné konceptu. V případě klastř 6 se jedná o relativně málo finančně náročné projektové žádosti, zatímco v případě klastř 7 o relativně malý počet projektových žádostí předkládaných k podpoře ze SF.

Tab. 2: Výsledné středy (Z-skóre proměnných) a počet SO ORP klastřů

Proměnná	Klastř 1	Klastř 2	Klastř 3	Klastř 4	Klastř 5	Klastř 6	Klastř 7
PROJEKT	-3,304	0,258	0,769	-0,692	1,365	0,060	-1,120
VELIKOST	1,078	0,578	0,259	1,576	-0,950	-0,869	0,184
USPESNOST	-4,468	0,669	-1,262	-0,901	0,059	0,549	0,301
Počet SO ORP	1	29	28	26	27	55	40

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

Tab. 3 představuje základní empirické výsledky vztahující se ke druhému cíli článku. Takto tab. 3 zachycuje rozložení četností SO ORP zařazených/nezařazených, k RSPS mezi sedm typů definovaných klastřů. Identifikovat lze zejména dva rozdíly mezi SO ORP zařazenými/nezařazenými k RSPS. První rozdíl spočívá v méně časté kategorizaci SO ORP patřících mezi RSPS do klastřů 2 a 3. Takto je vysoká absorpční kapacita území v rámci všech tří proměnných poptávkové strany méně často spojena s RSPS. Za pozornost dále stojí minimální zařazení SO ORP patřících mezi RSPS do klastř 3. Takto je nižší úspěšnost ve schvalování projektových žádostí více typická pro SO ORP s vysokou absorpční kapacitou nepatřící mezi RSPS. Druhý rozdíl je pak zasazen v častějším zařazení SO ORP patřících mezi RSPS do klastřů 4 a 5, což rovněž implikuje relativně malé rozdíly mezi SO ORP zařazenými/nezařazenými k RSPS vzhledem k jejich příslušnosti ke klastřům s nejvyššími problémy absorpční kapacity území (klastř 6 a klastř 7).

Tab. 3: RSPS vzhledem k definovaným klastrům – rozložení četností

RSPS	Klastr 1	Klastr 2	Klastr 3	Klastr 4	Klastr 5	Klastr 6	Klastr 7
Ano - počet; podíl v řádku	0 0,0 %	6 10,7 %	1 1,8 %	11 19,6 %	12 21,4 %	14 25,0 %	12 21,4 %
Ne - počet; podíl v řádku	1 0,7 %	23 15,3 %	27 18,0 %	15 10,0 %	15 10,0 %	41 27,3 %	28 18,7 %

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

4 Diskuze

Empirické výsledky předchozí kapitoly charakterizovaly sedm klastrů SO ORP vzhledem ke třem definovaným proměnným poptávkové strany absorpční kapacity území a poukázaly na existenci některých rozdílů v absorpční kapacitě SO ORP zařazených, respektive nezařazených mezi RSPS. V této kapitole jsou zjištěné poznatky diskutovány v širších souvislostech.

Tab. 4 potvrzuje relevanci sedmi vymezených klastrů SO ORP vzhledem k ukazateli průměrné alokace SF na 1 obyvatele. Takto připadá nejvyšší hodnota na klastr 2, který je charakteristický relativně vysokými hodnotami všech tří proměnných poptávkové strany absorpční kapacity území. Naopak nejnižší hodnoty připadají, vedle území hlavního města Prahy (klastr 1), na klastr 6 a klastr 7, tj. klastry, které byly identifikovány jako nejvíce problémové vzhledem k absorpční kapacitě území. Proměnné poptávkové strany absorpční kapacity území je proto potřeba vzít do úvahy v modelech zaměřených na explanaci prostorového vzoru alokace SF na mikroregionální úrovni.

Tab. 4: Alokace SF na 1 obyvatele SO ORP definovaných klastrů (logaritmická transformace)

Alokace	Klastr 1	Klastr 2	Klastr 3	Klastr 4	Klastr 5	Klastr 6	Klastr 7
Průměr	10,03	11,03	10,90	10,87	10,81	10,59	10,47
Sm. odchylka	0,000	0,234	0,277	0,338	0,230	0,211	0,262

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

Tab. 2 a tab. 4 poukázaly na specifické postavení hlavního města Prahy. V tomto případě se jako relevantní jeví interakce nabídkové a poptávkové strany konceptu absorpční kapacity území. V případě hlavního města Prahy hraje klíčovou roli zejména makroekonomická absorpční kapacita vztahovaná k zařazení tohoto území do cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. Tato skutečnost se následně projevuje v hodnotách tří definovaných proměnných poptávkové strany konceptu absorpční kapacity území. Specifické postavení území hlavního města Prahy potvrzuje i tab. 5 vyjadřující vzdálenost středů sedmi vymezených klastrů. Takto je klastr 1, tj. území hlavního města Prahy, nejvíce vzdálený od ostatních šesti klastrů. Obr. 1 doplňuje informaci o prostorovém vymezení klastrů. Za pozornost především stojí stejná kategorizace řady prostorově blízkých území SO ORP (např. území regionů soudržnosti Severozápad a Jihozápad). Roli v tomto ohledu hraje jednak podobná charakteristika prostorově blízkých SO ORP (např. struktura osídlení a další) a jednak nabídková strana konceptu absorpční kapacity území.

Vedle specifického postavení území hlavního města Prahy (klastr 1) lze v tab. 5 identifikovat nejvyšší vzdálenost klastrů 4 a 5. Takto se potvrzuje existence dvou strategií, kdy se první z nich zaměřuje na vysoký počet finančně méně náročných projektů (klastr 5),

zatímco druhá z nich na relativně nižší počet finančně více náročných projektů (klastř 4). Relevance tohoto poznatku je dále posílena spíše vyšší vzdáleností klastř 5 a klastř 7, respektive klastř 4 a klastř 6. Operacionalizace konceptu absorpční kapacity na poptávkové straně proto musí počítat nejen s aspektem počtu předkládaných projektových žádostí k podpoře ze SF, ale rovněž s aspektem jejich finanční náročnosti.

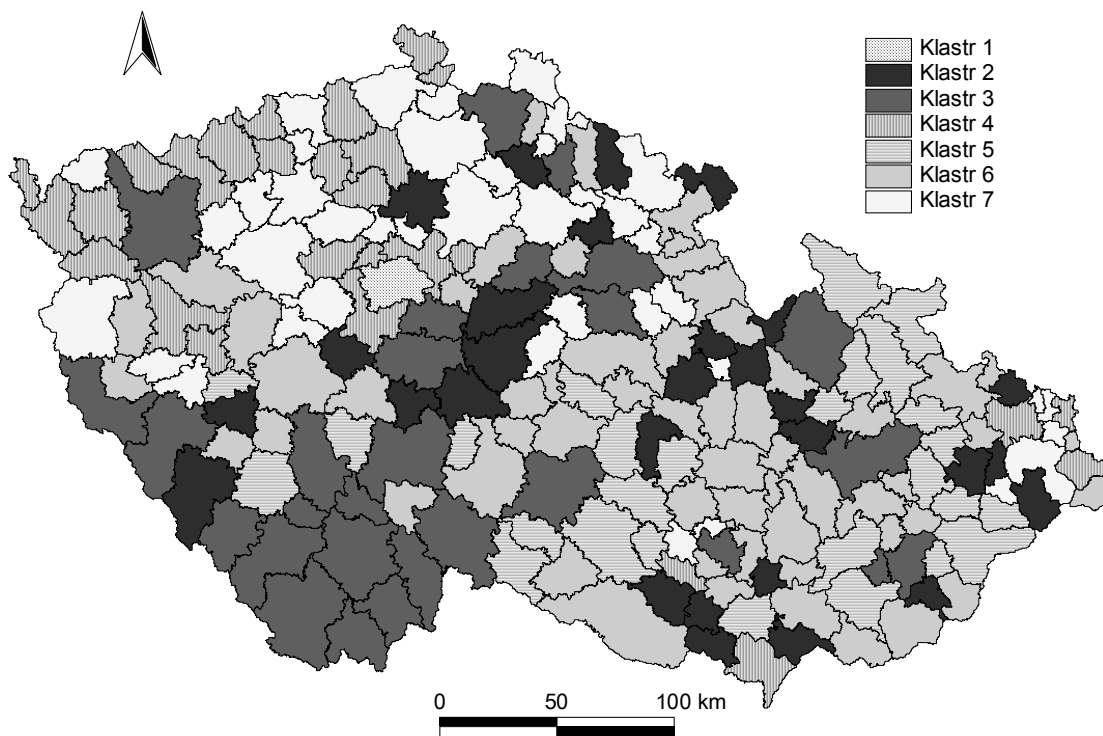
Hodnocení absorpční kapacity území ukázalo na existenci rozdílů mezi SO ORP zařazenými, respektive nezařazenými mezi RSPS při jejich kategorizaci do jednoho ze sedmi definovaných klastřů. Relevanci těchto rozdílů potvrzují rovněž výsledky aplikace chí-kvadrát testu dobré shody v návaznosti na údaje v tab. 3 a s vynecháním hodnot klastř 1. Takto je možné zamítnout nulovou hypotézu o shodě skutečného a očekávaného rozložení hodnot v tab. 3 na jednocentní hladině statistické významnosti (viz tab. 6).

Tab. 5: Vzdálenost středů definovaných klastřů

Vzdálenost	Klastr 1	Klastr 2	Klastr 3	Klastr 4	Klastr 5	Klastr 6	Klastr 7
Klastr 1	-	6,271	5,248	4,449	6,812	6,347	5,290
Klastr 2	6,271	-	2,022	2,089	1,983	1,466	1,552
Klastr 3	5,248	2,022	-	2,000	1,887	2,249	2,513
Klastr 4	4,449	2,089	2,000	-	3,396	2,940	1,907
Klastr 5	6,812	1,983	1,887	3,396	-	1,397	2,813
Klastr 6	6,347	1,466	2,249	2,940	1,397	-	1,659
Klastr 7	5,290	1,552	2,513	1,907	2,813	1,659	-

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

Obr. 1: Prostorové vymezení klastřů – SO ORP

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

Tab. 6: Výsledky chí-kvadrát testu dobré shody pro údaje tab. 3 s vynecháním klastru 1

Ukazatel	Chí-kvadrát statistika	p-hodnota
Hodnota	15,766	0,008

Zdroj: vlastní zpracování autorů na základě dat MMR, MPO, MPSV, ČSÚ

Závěr

Tento článek sledoval svým zaměřením dva cíle: (1) typologizovat mikroregiony České republiky na úrovni SO ORP, a to vzhledem ke schopnosti potenciálních příjemců podpory utvářet akceptovatelné projekty pro podporu ze SF v programovém období 2007-2013, a (2) zhodnotit rozdíly v absorpční kapacitě RSPS ve srovnání s mikroregiony, které nejsou do této kategorie regionů zařazeny, a to opětovně vzhledem k poptávkové straně konceptu absorpční kapacity území.

V rámci naplnění prvního cíle byl navržen a empiricky aplikován nový přístup k operacionalizaci poptávkové strany konceptu absorpční kapacity území, a to s využitím tří proměnných vztahujících se jednak ke kapacitě aktérů území předkládat vysoký počet projektových žádostí k podpoře ze SF, jednak ke kapacitě aktérů území předkládat finančně náročnější projektové žádosti k podpoře ze SF a jednak ke kapacitě aktérů území předkládat akceptovatelné projektové žádosti k podpoře ze SF. Na bázi těchto tří proměnných bylo vymezeno sedm klastrů SO ORP s odlišnými charakteristikami poptávkové strany konceptu absorpční kapacity území. Relevance takto vymezených klastrů byla ověřena prostřednictvím existence očekávaného vztahu mezi poptávkovou stranou konceptu absorpční kapacity území na jedné straně a relativní výší alokace SF v území na straně druhé. Poukázáno bylo rovněž na význam interakcí mezi poptávkovou a nabídkovou stranou konceptu absorpční kapacity území. Z politického hlediska je proto potřeba zohlednit význam konceptu absorpční kapacity území v úvahách o územní dimenzi intervencí SF. Toto tvrzení získává na důležitosti v kontextu závěrů druhého cíle, které naznačují existenci problémů s absorpční kapacitou u řady SO ORP řazených mezi RSPS. Zároveň spíše omezená příslušnost SO ORP řazených mezi RSPS ke klastrům 2 a 3, tj. klastrům s velmi vysokou absorpční kapacitou na straně poptávky, je hlavním rozdílem SO ORP řazených mezi RSPS a SO ORP neřazených mezi RSPS.

Poděkování

Tento článek byl zpracován s podporou grantu číslo 16-22141S s názvem „*Determinants of Spatial Allocation of EU Cohesion Policy Expenditures in the Context of Territorial Impact Assessment*“, který byl poskytnut Grantovou agenturou České republiky. Autoři děkují za finanční podporu grantu. Autoři článku rovněž děkují Českému statistickému úřadu, pobočce ve Zlíně, za laskavé poskytnutí dat k výzkumu.

Reference

- Artelaris, P., Kallioras, D. Petrakos, G. (2010). Regional inequalities and convergence clubs in the European Union new member-states. *Eastern Journal of European Studies*, roč. 1, č. 1, s. 113-133.
- Bache, I. (2010). Partnership as an EU policy instrument: a political history. *West European Politics*, roč. 33, č. 1, s. 58-74. DOI 10.1080/01402380903354080.
- Banerjee, B., Jarmuzek, M. (2010). Economic growth and regional disparities in the Slovak Republic. *Comparative Economics Studies*, 2010, roč. 52, č. 3, s. 379-403. DOI 10.1057/ces.2010.13.

- Baun, M., Marek, D. (2002). Příprava České republiky na regionální politiku Evropské unie - regionalismus versus centralizace. *Mezinárodní vztahy*, roč. 37, č. 4, s. 68-86.
- Boldrin, M. (2002). Regional policies after the EU enlargement. V: *Central and Eastern European Countries and the European Union*. New York: Cambridge University Press, s. 365-386.
- Cace, C. et al. (2009). Absorption capacity of the structural funds. Integrating perspectives. *Revista de cercetare și intervenție socială*, roč. 27, č. 1, s. 7-28.
- Calinski, T., Harabasz, J. (1974). A dendrite method for cluster analysis. *Communications in Statistics*, roč. 3, č. 1, s. 1-27. DOI 10.1080/03610917408548446.
- CHurski, P. (2005). Problem areas in Poland in terms of the objectives of the European Union's regional policy. *European Planning Studies*, roč. 13, č. 1, s. 45-72. DOI 10.1080/0965431042000312406.
- Czyz, T., Hauke, J. (2011). Evolution of regional disparities in Poland. *Quaestiones Geographicae*, roč. 30, č. 2, s. 35-48. DOI 10.2478/v10117-011-0016-y.
- ČSÚ (2016). Veřejná databáze VDB. [online]. Dostupné na: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2> [2016-20-12].
- Duran, M. (2014). The absorption capacity of Turkey for its use of the European Union pre-accession assistance. *Bogazici Journal of Economics and Administrative Sciences*, roč. 28, č. 1, s. 69-93. DOI 10.21773/boun.28.1.4.
- Ezcurra, R., Pascual, P., Rapún, M. (2007). The dynamics of regional disparities in Central and Eastern Europe during transition. *European Planning Studies*, roč. 15, č. 10, s. 1397-1421. DOI 10.1080/09654310701550850.
- Iatu, C., Alupului, C. (2011). Structural funds' absorption in Romania: factor analysis of NUTS 3 level. *Transformations in Business & Economics*, roč. 10, č. 2b, s. 612-630.
- Jurevičienė, D., Pilekaitė, J. (2013). The impact of EU structural fund support and problems of its absorption. *Business, Management and Education*, roč. 11, č. 1, s. 1-18. DOI 10.3846/bme.2013.01.
- Kaufman, L., Rousseeuw, P. J. (2005). *Finding Groups in Data. An Introduction to Cluster Analysis*. Hoboken: John Wiley.
- Lorvi, K. (2013). Unpacking administrative capacity for the management of EU structural funds in small and large municipalities: the Estonian case. *Halduskultuur – Administrative Culture*, roč. 14, č. 1, s. 98-124.
- Marek, D., Baun, M. (2008). The Czech Republic. V: *EU Cohesion Policy after Enlargement*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, s. 165-186.
- Maier, K., Franke, D. (2015). Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001-2011. *Czech Sociological Review*, roč. 51, č. 1, s. 89-123.
- Meyers, L. S., Gamst, G., Guarino, A. J. (2013). *Performing Data Analysis Using IBM SPSS*. Hoboken: John Wiley.
- MMR (2016). DotaceEU.cz – Seznam příjemců. [online]. Dostupné na: <http://www.dotaceu.cz/cs/Informace-o-cerpani/Seznamy-prijemcu> [2016-20-12].
- Modranka, E. (2015). Spatial dependencies in the absorption of funds from Regional Operational Programmes on NUTS 3 regional level in Poland. *Journal of Economics & Management*, roč. 19, č. 1, s. 108-122.
- Mooi, E., Sarstedt, M. A (2011). *Concise Guide to Market Research*. Berlin: Springer.
- MPO (2016). Seznam podpořených projektů OPPI _ MPO. [online]. Dostupné na: <http://www.mpo.cz/dokument141459.html> [2016-20-12].
- MPSV (2016). Příspěvky APZ. [online]. Dostupné na: <http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/prispapz> [2016-20-12].
- Novák, J., Netrdová, P. (2011). Prostorové vzorce sociálně-ekonomické diferenciacie obcí v České republice. *Czech Sociological Review*, roč. 47, č. 4, s. 717-744.

- Pawlicz, A. (2014). Selected determinants of absorption of EU – tourism-related projects. The case of counties in West Pomerania and Lubuskie, Poland. *Service Management*, roč. 12, č. 1, s. 61-69.
- Popescu, A. S. (2015). The absorption capacity of European funds – concepts. *Annals-Economy Series*, roč. 18, č. 3, s. 119-125.
- Smetkowski, M. (2013). Regional disparities in Central and Eastern European countries: trends, drivers and prospects. *Europe-Asia Studies*, roč. 65, č. 8, s. 1529-1554. DOI 10.1080/09668136.2013.833038.
- Tatar, M. (2010). Estonian local government absorption capacity of European Union structural funds. *Halduskultuur – Administrative Culture*, roč. 11, č. 2, s. 202-226.
- Wokoun, R. (2007). Regionální a strukturální politika (politika soudržnosti) Evropské unie v programovém období 2007-2013. *Urbanismus a územní rozvoj*, roč. 10, č. 1, s. 3-7.

Kontaktní adresa

Doc. RNDr. PhDr. Oldřich Hájek, Ph.D.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky
Mostní 5139, 76001 Zlín, Česká republika
E-mail: hajek@fame.utb.cz
Tel. číslo: +420 576 032 410

Mgr. Jiří Novosák, Ph.D.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta managementu a ekonomiky
Mostní 5139, 76001 Zlín, Česká republika
E-mail: novosak@fame.utb.cz

Doc. PhDr. Peter Horváth, PhD.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálních vied
Bučianska 4A, 91701 Trnava, Slovensko
E-mail: peter.horvath@ucm.sk

Ing. Jana Novosáková

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálních vied
Bučianska 4A, 91701 Trnava, Slovensko
E-mail: j.nekolova@seznam.cz

Received: 01. 01. 2017

Reviewed: 20. 01. 2017, 07. 02. 2017

Approved for publication: 20. 03. 2017